

Марущак Ірина Володимирівна,
завідувач дошкільного
навчального закладу № 1,
м. Кам'янець-Подільський

Особливості взаємодії ДНЗ з родинами з питань формування відповідального батьківства

У статті висвітлюються особливості та умови формування відповідальності батьків за розвиток дітей дошкільного віку в процесі взаємодії дошкільних навчальних закладів з родинами вихованців. Розкривається сутність поняття «відповідальне батьківство».

Ключові слова: взаємодія, дошкільний навчальний заклад, родини, відповідальне батьківство, дитина.

Метою статті є визначення сутності педагогічного змісту поняття «відповідальність» як ключового щодо наукового знання про відповідальне батьківство та окреслення особливостей взаємодії з родинами з питань формування відповідального батьківства, виокремлення провідних науково-теоретичних підходів до проблеми формування відповідального батьківства, що склались у сучасній соціальній педагогіці.

Аналізуючи базові науково-теоретичні підходи до проблеми формування відповідального батьківства вирізняють, насамперед, системний (на загальнотеоретичному рівні), психологічний та соціокультурний (на конкретно-науковому рівні) підходи.

З точки зору системного підходу (Б. Ломов, А. Спіркін, В. Сафін та ін.) [4,5], відповідальність може розглядатися як системне явище у таких аспектах:

- з точки зору аналізу відповідальності як якості, що має певні компоненти й способи взаємозв'язку між ними;
- у контексті осмислення відповідальності як багатовимірного явища із властивою йому внутрішньою ієрархією;
- вивчення відповідальності як сукупності протилежностей, що мають системний характер – динамічності й змістовності, особистісного й колективного, біологічного й соціального;
- розкриття індивідуальної специфіки вияву відповідальності у життєдіяльності соціальних груп.

Так, А. Спіркін пропонує розглядати відповідальність як систему в зв'язку з тим, що вона має низку компонентів: свободу волі, усвідомлення обов'язку, відповідність нормам поведінки [5, с. 294]. В. Сафін вбачає системність поняття відповідальності у тому, що в ньому присутні такі складові, як:

мотиваційно-афективна – складається з моральної свідомості, ціннісних орієнтацій, любові до дітей, бажання мати дітей, продовжувати свій рід;

інтелектуально-когнітивна – включає уявлення батьків про ідеал розвитку дитини, усвідомлення значення дошкільного періоду дитинства у процесі формування розвиненої особистості, усвідомлення впливу власних дій на розвиток дитини, батьківської позиції стосовно психічного розвитку дитини, розширення психолого-педагогічних знань;

діяльнісно-поведінкова – передбачає наявність навичок ефективної взаємодії з дітьми, врахування індивідуальних особливостей дитини, потреб дитини, створення сприятливого психологічного клімату в родині, гармонізацію внутрішньо-сімейних стосунків, стиль виховання. Ці складові дозволяють говорити про інтегральність самого поняття відповідальності [4].

Комплексний аналіз проблеми формування відповідального батьківства неможливий без вивчення психологічних механізмів цього процесу. Психологічна наука накопичила значні наукові знання щодо галузі батьківсько-дитячих відносин (М.

Хьюстон, В. Штребе, І. Марковська та ін.), комунікативного простору сім'ї (Р. Мей, К. Ізард та ін.), структурно-функціональних характеристик батьківства (В. Крен, І. Кон, Р. Овчарова та ін.), психологічних характеристик відповідальності (А. Бодальов, Г. Крайг, К. Муздибаєв та), взаємодію дошкільного навчального закладу (ДНЗ) та сім'ї (Т. Алексеєнко, С. Глебова, В. Зінченко, В. Котирло, Л.Сухарєва, Т. Кравченко, С. Ладивір, М. Міщенко) [2,3] та ін.

Аналіз психолого-педагогічної літератури та результати власного дослідження у ДНЗ № 1 м. Кам'янець-Подільський підтверджують той факт, що питання становлення та формування відповідального ставлення батьків до розвитку власних дітей, підвищення загальної психолого-педагогічної культури батьків та членів родини, які беруть участь у їх вихованні, знаходиться у центрі уваги дошкільної педагогіки.

Модернізація дошкільної освіти не може не торкнутися сучасної сім'ї, лишити родину стороннім спостерігачем змін, що відбуваються у першій її ланці, не зачепити її інтересів. Важливо долучати батьків до процесу оновлення змісту, форм та методів освіти синів та доньок, підтримувати бажання перенести доцільне в практику сімейного виховання.

Сьогодні вкрай важливо узгодити позиції та очікування батьків та педагогів, принаймні з основних напрямків роботи з батьками, гуманізувати взаємодію, налаштуватися на необхідність професійного та особистісного самовдосконалення.

Так, у ДНЗ № 1 м. Кам'янець-Подільський визначено напрямки роботи з батьками, як:

- ✓ захист прав дитини, збереження її психологічного та фізичного життя;
- ✓ інформування батьків про підходи ДНЗ до виховання та навчання дошкільників, нетрадиційні методи роботи з дітьми;
- ✓ визначення спільних та специфічних для сім'ї і дошкільного закладу функцій, визнання права у кожної зі сторін на свою особливу роль у вихованні;
- ✓ побудова взаємодії на оптимістичній гіпотезі розвитку кожного учасника освітнього процесу, визнання його права на помилку, надання можливість її виправити;
- ✓ узгодження розкладу життя та діяльності дитини в сім'ї та дошкільному закладі;
- ✓ створення атмосфери спільності інтересів педагогів і батьків, взаємопідтримки, взаємопроникнення партнерів у проблеми одне одного;
- ✓ активізація педагогічного потенціалу родини, плекання свідомого ставлення до материнських та батьківських функцій; збагачення виховних умінь батьків; підтримка їх упевненості в своїх педагогічних можливостях.

Ці напрямки можна успішно реалізувати лише при умові врахування особливостей взаємодії ДНЗ з родинами з питань формування відповідально батьківства. А саме:

- ✓ врахування соціального статусу сім'ї:
  - класифікація родин за видами (повна проста, повна складна, повна змінена, неповна), за кількістю дітей (з однією дитиною, з двома дітьми, з трьома дітьми та більше), за ступенем сімейного благополуччя (благополучна формально, благополучна, неблагополучна);
  - ✓ врахування виховного потенціалу сім'ї та можливостей використання їх у сімейному вихованні;
  - ✓ здійснення диференційного підходу до планування та організації роботи з батьками, що включає проведення індивідуальних, групових та фронтальних форм роботи з батьками;
  - ✓ систематичність роботи з батьками;
  - ✓ залучення батьків до навчально-виховної співпраці;
  - ✓ використання інноваційних технологій.

Розглядаючи проблему взаємодії ДНЗ з родинами вихованців, можна виокремити дві сторони впливу на дитину: з одного боку – це дитячий садок – безпосередня виховна діяльність педагогів, їх професійна компетентність, інноваційна діяльність ДНЗ, пошук нових форм ефективної взаємодії з батьками. З іншого – батьки – їх психологічна готовність до виконання батьківських ролей, функцій, обов'язків, рівень психолого-педагогічної культури родини та загальної обізнаності з питань виховання й розвитку дітей дошкільного віку, власний досвід.

Так, на думку С. Глебової, психолого-педагогічна просвіта батьків є провідним етапом співпраці ДНЗ з родинами. У процесі підвищення рівня психолого-педагогічних знань батьків автор виділяє дві сходинки просвітництва: інформаційну та навчальну. Інформаційна просвіта передбачає знайомство з віковими особливостями дітей, оздоровчими заходами, методами навчально-виховного процесу. Навчальна просвіта передбачає озброєння батьків уміннями керувати діяльністю дітей, здійснювати їх мовленнєвий розвиток, зміцнювати фізичне та психічне здоров'я дітей, розвивати їх допитливість, формувати творчу уяву, сприяти загальному розвитку дитячої особистості, залучати до загальнолюдських цінностей, формувати передумови навчальної діяльності дітей, формувати психологічну готовність до навчання у школі [1].

Аналізуючи шляхи співпраці ДНЗ з родинами, Л. Сухарева разом з традиційними (усно-практичні: відвідування сім'ї, бесіди, спостереження; наочно-інформаційні: стенди, стінгазети, папки-пересувки, концерти для батьків тощо) формами співпраці визначає й нетрадиційні форми роботи з батьками, а саме: театральні п'ятниці, наша бібліотека, традиція "Очікуваний гість", математична ігротека, консультативний центр "Співрозмовник". Водночас з метою підвищення ефективності процесу взаємодії ДНЗ з родиною дослідниця пропонує дотримуватись таких порад: рівномірний розподіл спілкування вихователя з батьками всієї групи; обов'язкове планування частоти та змісту спілкування, його мети й очікуваних результатів; інформування батьків не лише про негативні сторони у поведінці дитини, а й про її старанність, успіхи, досягнення; тема бесіди має торкатися лише розвитку, виховання та здоров'я дитини; вибір стилю спілкування з кожним окремих батьком чи матір'ю [6]. Автор зазначає, що спілкування з батьками має здійснюватися кожен день у формі індивідуальних бесід, міні консультацій про особливості розвитку дитини.

Таким чином, розглянувши базові науково-теоретичні підходи поглиблення наукових уявлень про процес формування відповідального батьківства, категорійні ознаки відповідальності та визначивши шляхи взаємодії ДНЗ з родинами, можемо дійти таких узагальнень:

Відповідальне батьківство – це:

1. Повага: вміння слухати дитину й цінувати її як повноправну особистість.
2. Турбота: бажання і спроможність давати необхідні дитині любов, тепло й безпеку.
3. Керування: визначення рамок поведінки дитини, допомога в освоєнні правил, що існують у суспільстві.
4. Розвиток здібностей дитини.
5. Виховання без насильства: виключення всіх тілесних і психологічних форм покарання, що принижують гідність дитини.

На ефективність взаємодії ДНЗ з родинами з питань формування відповідального батьківства впливають позитивні (ясність для батьків мети та напрямків діяльності ДНЗ, врахування інтересів та запитів батьків, віра в необхідність сумісної діяльності) та негативні чинники (відсутність систематичності в організації співпраці ДНЗ з родинами, очікування легкого та легкодосяжного результату з боку батьків, особистісний бар'єр тощо), які є рушійними у процесі педагогічної взаємодії.

Створення додаткових умов для реалізації батьківських функцій, спрямування батьківської виховної діяльності, практична підтримка - мета діяльності будь-якого

ДНЗ, адже відповідальність за розвиток і виховання дітей, в першу чергу, несуть батьки, а всі інші установи, що здійснюють супровід дошкільного дитинства, створені для того, щоб вчасно надати їм допомогу та підтримку.

Список використаної літератури

1. Детский сад – семья: аспекты взаимодействия. Практическое пособие для методистов, воспитателей и родителей. /Авт.-сост. Глебова С.В. – Воронеж : ТЦ «Учитель», 2005 – 175 с.
2. Мещерякова С.Ю. Психологическая готовность к материнству / С.Ю. Мещерякова // Вопросы психологии. - 2000. - № 5. - С.4-12
3. Роголева Н.А. Новые формы психокоррекционной, профилактической и просветительской работы с родителями //Дошкольная педагогика, январь-февраль. 2006. – С. 49-51.
4. Сафин В.Ф. Психологическая сущность ответственности личности / В.Ф. Сафин // Теория и практика формирования коммунистического сознания. – Уфа, 1986. – С.43-57.
5. Спиркин А.Г. Сознание и самосознание / А.Г. Спиркин. – М.: Просвещение, 1972. – 344 с.
6. Сухарева Л.С. Піклуємось разом. Робота з батьками дошкільників. – Х. Вид. група «Основа»: «Тріада +», 2008. – С. 56-62. (Серія: «ДНЗ. Вихователю»).

In the article explores the characteristics and conditions of parental responsibility for the development of preschool children in the process of interaction between pre-schools with families of pupils. The essence of the concept of "responsible parenthood".

Key words: interaction, pre-schools, families, responsible fatherhood, child.

Відомості про автора:

Марущак Ірина Володимирівна, завідувач дошкільного навчального закладу № 1 «Барвінок», м.Кам'янець-Подільський